

Kamu Hizmetlerinde Çoğulculuğun Kimlikle İnşası

The Construction of Pluralism with Identity in Public Services

Mehmet Güneş¹

Özet

Toplumda çoğulculuk; kültürel kimliklerin eşdeğer saygı esasına göre değerlendirilmesi ve bunun için kültürel kimliklerin toplumda doğrudan varlığının kabul edilmesidir. Temel görevleri arasında bireyleri kamu otoritesi karşısında korumak olan devlet, çeşitlilik ile bütünleşen çoğulculuğu korumak zorundadır. Çünkü çoğulcu anlayış; demokrasinin içinde olup çoğunluk yönetiminin zorbalanması tehlikesini önleme kaygısından üretilmiştir. Aynı şekilde toplumun kolektif nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak, kamusal faaliyetleri yerine getirmede sürekli ve planlı şekilde devlet veya kamu tüzel kişilerin kamuya sunulan kamu hizmetleri, toplumsal yapıdaki çeşitliliğe duyarlı olmalıdır. Bireyin toplumda edindiği kimliğinin, kamu hizmetleri ihtiyaçlarının belirlenmesi, bunların planlanıp yerine getirilmesinde göz önünde tutulabilmesi için kamu otoritesinin özellikle kimliğe dayalı farklılıkları meşru ve geçerli saymasını gerektirmektedir. Bu farklılıklar modernlik sonrası dönemde sıkça tartışılan konular arasında yer almaktadır. Bu çalışma, kimliğin çoğulcu bir toplumda farklı kamu hizmeti talepleri ile yeniden inşa edilmesini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Hizmetleri, Çoğulculuk, Kimlik.

---

1 Yrd. Doç. Dr. Kara Harp Okulu, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, megunes@kho.edu.tr

Abstract

Pluralism in society is evaluation for basis of equivalent respect of cultural identities and the acceptance of the existence of cultural identities. One of the basic tasks of State is to protect the individuals against the public authority. At the same time state must protect pluralism with integrated variety in society. Pluralist approach in democracy is accepted to avoid the majority of people to overbearing. The identity of individual in society at planning of public services is belong to acceptance of public authorities. These differences are the most discussed topics in Postmodernism.

Keywords: *Public Services, Pluralism, Identity.*

Giriş

Kararlarını uygulatmada meşru güç kullanma tekeline sahip olan kamu yönetimi, yönettiği toplumun ve onun fertlerinin ihtiyaçlarını daima gözetme ve bu ihtiyaçların karşılanmasında kamu hizmetlerini tesis etme yeteneğine sahiptir. Kamu yönetimi bunu tasarlarken çoğu zaman yönettiği toplumu tek ve bütüncül olarak algılayan ve kişiler yerine toplumu önceliğe alan bir yaklaşıma sahiptir. Bu nedenle devamlı şekilde kamu yararı gözetilerek alınmış kamusal kararlar, çoğunluğa yani toplumun geneline yönelik alınmakta ve toplumdaki bireylerin tutum ve tercihlerinden ziyade çoğunluğu ilgilendiren nitelik taşımaktadır. Ancak hizmet bekleyen tüm toplumsal grupları tek ve türdeş gören ulus devlet yapısının ana bakışını yansıtan yukarıdaki kamu hizmeti görme yaklaşımı, küreselleşme ile beraber değişime uğramaktadır. Bu değişimi hızlandıran toplumdaki çoğulcu dağılımın fark edilmesidir. Toplum sadece kültür araştırmacıları için değil kamu yönetimleri için de tek parça bir insan yığını şeklinde görülmemektedir. Toplumdaki farklılık ve çeşitlilikle oluşan bir çoğulculuk ve parçalılık göze çarpmaktadır. Bireyin kendi kimliğini inşa etmesi süreci ile değişen bu çoğulculuk, artık kamu yönetimlerine yönelen kamu hizmeti taleplerinden de anlaşılmaktadır. Özellikle kültürel kimliğinin farkına varan bireylerin toplumsal kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde çoğulculuk üzerinden taleplerinin değişebileceğini varsayan bu çalışma, toplumda hızlanan kimlik talepleri ile toplumun çoğulcu yapısının kamu karşısındaki birlikteliğini hizmet alma açısından değerlendirmektedir. Farklı kimlik algılarının yoğunlaştığı bir toplumda demokrasi ve çoğulculuğu yaşatarak kamu yönetimlerinin bu değişim taleplerine uygun kamu hizmetlerini çeşitlendirmesi ve sunmasının mümkün olup olamayacağını inceleyen bu çalışma; Devletin klasik konumundaki değişimle bireyin toplum karşısında artan önemine vurgu yaparak, kimliğin yükselen değerine dikkat çekecektir. Ayrıca mevcut uygulamalara karşıtlık getirerek kimliğin kamu hizmetlerindeki olası belirleyeceğine işaret etmeyi amaçlamaktadır. Bunun için ilk olarak kimliğin ve bu konudaki farklılıkların toplumdaki çoğulculuğu nasıl oluşturabileceğini incelemek gerekir.

Toplumsal Hayatta ve Yönetimde Çoğulculuğun Görünümü

Bireylerin toplumda farklı yaşam biçimlerini içinde barındıran kültürel

ve sosyal farklılıkların tanınması ve saygı görmesinin mümkün olduğu çoğulculuğun yaşandığı toplumlar aynı zamanda çokkültürlüdür. Dolayısıyla toplumdaki çoğulculuktan genelde kültürel çoğulculuk anlaşılmaktadır. Dünyayı algılama, hayata ilişkin geçerli bir ahlak anlayışı geliştirme ve sosyal düzene dair değer sistemi inşa etme biçimlerini belirleyen kültürel çoğulculukta, tek bir iyiyi hedefleyen monist ahlak ve düzen savunuculuğundan farklı olarak, toplumda birden çok iyi ve değerler manzumesinin bulunduğu, özellikle bir tek iyinin ve doğrunun peşinden gitmek yerine birçok iyi ve doğrunun takip edilebileceği savunulmaktadır (Gündoğan, 2002).

Çokkültürlü bir toplum, bireylerin birbirlerinden farklı kültürel kalıplarda yetişip kendi kimliklerini oluşturdukları bir toplumu temsil etmektedir. Böylesi bir toplumda bireyler, kendi toplumsal kimliklerine ve bu kimliklerin oluşmasını sağlayan kültürel kalıplardaki değer yargılarına göre davranmak, bunu diğer kimlik ve kültürel yapıları dikkate alarak sürdürmek isteyebilirler. Bu tür talepler dikkate alındığında toplumda çoğulculuk; kültürel kimliklerin eşdeğer saygı esasına göre değerlendirilmesi ve bunun için kültürel kimliklerin toplumda doğrudan varlığının kabul edilmesine dönüşmektedir (Taylor, 1996).

Kültürel bir temele dayanmakla birlikte siyasal düşüncede çoğulculuk; temel insani değerlere ait çoğulluğun objektif bir durum olduğundan bireyler veya gruplar tarafından izlenen ahlaki amaçların çeşitliliğinin kabul edilmesi anlamında ahlaki veya değer çoğulculuğunu ifade etmektedir (Erdoğan, 2005). Siyasal sistem olarak liberalizmin savundukları ile benzerlikler içeren çoğulculuk, klasik liberalizmin kurucu unsurlarından biridir ve Gerald Gaus'un ifadesiyle; "insanların izleyebilecekleri değerler hakkında, liberalizmin temel dayanağıdır". Benzeri şekilde Chandran Kukathas'a göre; herkesin dünyayı aynı şekilde görmeyeceği, aynı kanaatleri paylaşmayacağı veya aynı idealler ile yaşamayacağını kabul eden liberalizm, insanların bir arada yaşamaya çalıştıklarında ortaya çıkan çeşitlilik, farklılık ve uyumsuzlukların ortaya çıkardığı probleme cevap teşkil eden bir siyasal yaklaşım olarak çoğulculukla yakından ilişkilidir (Kukathas, 2003).

Toplumdaki farklılıkların doğurduğu çeşitlilik, tüm yönetimlerin dikkate alması gerekli bir gerçekliğe dönüşmüştür. Bu gerçeklik özgürlük ortamında daha net anlaşılmaktadır. Çoğu zaman özgürlükle çeşitlilik

birlikte anılmaktadır. Temel görevleri arasında bireyleri kamu otoritesi karşısında korumak olan devlet, çeşitlilik ile bütünleşen çoğulculuğu korumak zorundadır. Çünkü çoğulculuk; toplumdaki farklı grupların siyasal iktidarı elde etmek için serbestçe yarışabilmelerini ve özellikle azınlık sayılabilecek grupların dahi haklarının korunmasını gerektirir. Bu açıdan tarihten insanlığın öğrendiği; her daim çoğunluğa dair tercihlerin iyi, azınlıktakilerin ise kötü olmadığıdır. Zaten demokrasi de salt çoğunluğun iktidarını belirlemekten öte, çoğunluk olanlar ile azınlıkta kalanların uzlaşmasını sağlayan bir sistemdir. Hatta demokrasi; azınlığın haklarını güvence altına alan ve çoğunluğun iktidarını sınırlandırıp dizginleyen sistemin adıdır (Bracher, 1999).

Yönetilenlerin farklılıklar taşıdığına ve çeşitliliğine inanmak, bunlar arasındaki çatışmaya inanmanın aslında zıddıdır. Demokrasi teorisinin ısrarla çeşitliliği ve farklılığı savunması, çatışmayı övmeyip eleştiri hakkını ve muhalefet etmeyi ileri sürmesi sayesinde geçerlilik ve meşruiyetini daha da güçlendirmiştir. Demokraside çoğulcu bir onayın iyi bir sistemde bağdaştığı ve onun yararına olduğu 19ncü yüzyılda çok partili sistemin gelişmesiyle anlaşılmış ve diğerleri anlamında karşı oy, muhalefet, karşı politika ile karşı çıkma kavramları pozitif bir role kavuşmuştur (Sartori, 1996).

Siyasal iktidarlar için yönetimde istikrarı elde etmek ve yönetebilirliği sürdürmek için demokrasilerde çoğunluk kararlarının geçerliliğine razı olunmaktadır. Bu kabul özellikle devlet yönetiminde kanunların yapılması ve kamuoyunu ilgilendiren kararların alınmasında halkın veya halk temsilcilerinin sayıca çoğunluğunun zorunlu ve yeterli olması şeklinde tanımlanmaktadır (Dahl, 1993). Çoğulculuktan farklı olan çoğunlukçu yaklaşıma göre; halkın ortak iyiliğini sağlamaya yönelik çoğunluğun iradesinin, toplumun ortak çıkarı ile çatışması veya yanılması beklenemez. Tekçi yani monist bir özellik taşıyan bu çıkarım, kamusal ortak fayda anlayışı ile birlikte tavizsiz bir şekilde uygulandığında, çoğunluk yönetiminin otoriterleşmesi söz konusudur. Tüm toplumun tek ve ortak bir amaçta birleşik grup olarak değerlendirilmesine yola açacak olan bu anlayış, hatta toplumu şekillendirme ve ona yön verme aracı olarak kullanılabilir. Çoğunluk ile azınlığın zaman içerisinde yer değiştirebilme ihtimalini ve çoğunluk karşısında bazı grupların azınlıkta kalabilme hakkını tehlikeye sokacak olan bu

uygulamaya karşı çoğulcu anlayış; çoğunluk yönetiminin zorbalanması tehlikesini önleme kaygısından üretilmiştir (Yavuz, 2009).

İçeriği ile ideal demokrasiye katkı sağlayan çoğulcu anlayışta; çoğunluğun yönetme hakkı ve yönetenlerin otoritesi ile yönetilenlerin hak ve hürriyetlerinin dengelenmesi gerekmektedir. Bu açıdan çoğunluğun mutlak değil ancak sınırlı olan egemenliği ideal demokrasiyi temsil etmektedir (Sartori, 1996). Sonuç olarak en çok sayıda bireye en geniş özgürlüğü veren, toplumda doğal olarak var olan renkli çeşitliliği ve farklılıkları tanıyan ve bunların yaşaması için koruyucu tedbirler alan demokrasi, özü itibarıyla çoğulculuğu içinde barındırmaktadır.

Kamu Hizmetleri ve Toplumdaki Çoğulculuk

Bir kamu tüzel kişisi tarafından çoğunlukla üstlenilen ve doğrudan doğruya onun tarafından veya onun görevlendirmesi ve denetimi altında bir özel kişi tarafından yürütülen kamu yararı amacına yönelik faaliyetlere kamu hizmetleri denilmektedir (Gözler, 2012). Bu hizmetlerin planlayıcısı ve yürütücüsü kamu olurken, kullanıcısı ise vatandaş olarak toplumu oluşturan bireyler gösterilmektedir. Bireylerin hem grup halinde ve hem de toplum genelinde ihtiyaç hissettiği tüm hizmetler kamunun dikkate alması gereken kamu hizmetlerine dönüştürülebilir. Kamu hizmetleri; öğretilde idari, iktisadi, sosyal ve bilimsel-teknik kamu hizmetleri olarak dört başlıkta incelenmektedir. Çeşitli ayrımlara rağmen toplumun kolektif nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak, kamusal faaliyetleri yerine getirmede sürekli ve planlı şekilde devlet veya kamu tüzel kişilerinca kamuya sunulan kamu hizmetleri, sorumlu makamlarca kamuya yararlı olma veya kamusal görev bilinciyle hareket etme idealinin, insanın varoluşunun toplumsal yönüyle soylu bir özelliği olarak kabul edilmiştir (O'Toole, 2006). Bu idealin özünü; ister siyasetçi ister idareci olsun, kamuya karşı yükümlülük duyanların kendi çıkarlarını bir tarafa bırakarak kamuya hizmet etme anlayışı oluşturmaktadır.

Kamu hizmetlerinin içeriğine ilişkin sürekli farklı yaklaşımlar ileri sürülmüştür. Önceleri Fransa'da kamu hizmeti teorisinin kurucusu Leon Duguit, kamu hizmetini devlet müdahalesinin veya faaliyetinin siyasi meşruluk kriteri olarak görerek bu hizmetin yöneticiler tarafından yürütülmesi, düzenlenmesi ve denetlenmesi gereken zorunlu faaliyetler olarak kabul etmiştir. Çeşitlilik arttıkça ve kamu alanının genişleme-

siyle daha sonraları, herhangi bir faaliyetin özel teşebbüs faaliyetlerinden farklı olarak ayrıcalıklı bir hukuki statüye dâhil edildiğinde, bu faaliyeti kamu hizmeti olarak kabul etmek gerektiği ileri sürülmüştür. Ancak bu maximalist kamu hizmeti anlayışının bireysel özgürlüklere zarar verebileceği ihtimali ile kamu hizmetleri alanının mutlaka sınırlandırılması gerektiği de tartışılmıştır (Delvolve, 1985). Özellikle refah devleti anlayışı ile birlikte çoğalan hizmet alanları karşısında devletin kamusal faaliyet olarak ne yapmaması değil, ne yapması gerektiği sorgulanmıştır (Eryılmaz, 1999). Son dönemlerde ise kamu hizmetlerinin devlet tarafından gerekli olmadıkça yerine getirilmemesi, sadece düzenleyici ve denetleyici olarak bu faaliyetleri izlemesi, devletin kamuda kuralları belirleyip uyulmasını sağlamasının yeterli olduğu zira “aynı anda hem hakem hem oyuncu olamayacağı” dile getirilmiştir (Dubouis, 1995).

Devletin veya kamu tüzel kişilerinin kamu politikalarına uygun hizmetlerin yürütülmesinde halka karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak kamu hizmetleri ile halkın yönetimi olan demokrasi kavramları birbirinin tamamlayıcısıdır, çünkü demokrasiler teknik açıdan yetkin, etkin, verimli ve duyarlı kamu hizmeti olmaksızın yaşayamaz (Hamilton, 2006). Özellikle merkezi yönetimlerden ayrı tüzel kişiliğine sahip olan yerinden yönetim kuruluşlarınca, yerel nitelikteki kamusal hizmetlerin, en başta halk katılımının yaygınlaştırılarak sunulması, modern demokrasilerin de benimsediği hedefler arasındadır. Toplumsal hayatı etkileyecek kararların alınmasında halkın tercihlerine göre hareket edilmesi ve bu şekilde katılımın sağlanması demokrasinin temel bir gereğidir. Toplumda kamu kurumları ve kamu görevlileri yanında aynı zamanda özel ve resmi olmayan gruplar da kamusal politika yapım süreçlerinde önemli roller oynamaktadır. Özellikle özel işletmecilik yani müşteri odaklı kamu yönetimi anlayışında; toplumdaki farklı grup ve toplulukların ihtiyaç ve beklentileri tek taraflı bir kamu politikası anlayışıyla karşılanamamaktadır. Müşteri odaklılık, bilgi çağında kamu hizmeti anlayışının bir anlamda felsefi özünü oluşturmaktadır. Küreselleşme ile ortaya çıkan, bireycilik, girişimcilik, rekabetçilik gibi piyasa temelli değerler çerçevesinde gelişen yeniden yapılanma arayışlarının bir sonucudur. Bu açıdan toplumsal yapıdaki çeşitliliğe duyarlı kamu hizmet ve politikaları sürekli geliştirilmektedir. Özellikle Yeni Kamu yönetimi anlayışı ile birlikte ortaya çıkan hizmet anlayışı

üç yaklaşımı içermektedir (Denhardt, 2000): (a) demokratik vatandaşlık (b) topluluk ve sivil toplum modelinin benimsemesi (c) örgütsel hümanizm. Dolayısıyla artık kamu hizmetleri tek bir hukuki rejime ve icra biçimine dayanılarak tesis edilemezler. Çünkü kamu hizmetlerini yerine getirme ilkeleri arasında yer alan “değişebilirlik” ilkesine göre kamunun değişen koşullara uyum sağlaması, kullanıcıların nitelik ve ihtiyaç taleplerini takip edebilmesi gerekir.

Öte yandan kamu hizmetlerinde en çok ileri sürülen “eşitlik” ilkesine göre kullanıcıların kural olarak kamu hizmetlerinden eşit yararlanmaları, aralarındaki farklılıkların dikkate alınmaksızın hizmetlerin yürütülmesi ve eşit şekilde paylaşılması hedeflenmiştir. Buna göre toplumdaki çoğulculuk, kamu hizmetlerinin eşitlik ilkesi gereğince göz ardı edilmelidir ve çoğulculuk kamu hizmetleri planlanırken eşitliğe aykırı kabul edilmektedir. Kamu hizmetlerini toplumdaki çoğulculuğa uyumlaştırmayı zorlaştıran bu yaklaşım, içeriğinde eksik ve katı bir anlayışı barındırmaktadır. İlk olarak bilinmesi gereken kamu hizmetlerindeki eşitliğin “mutlak eşitliği” hedeflemediğidir. Kamusal alanda farklı durumlarda bulunan kullanıcılar arasında farklı kamu hizmeti uygulamaları (örneğin farklı tarifeler) yapılabilmektedir. Bu duruma nisbi eşitlik, pozitif ayrımcılık ve meşru ayrımcılık isimleri verilmektedir. İkinci olarak toplumdaki çeşitliliği dikkate alan ve çoğulculuğa olumlu yaklaşımın kaynağı, artan sosyal katmanlar, hızlanan toplumsal hareketlilik ve bu hareketliliğin doğurduğu önemli durum farklılıklarıdır. Bu farklılıklara kayıtsız kalan kamunun, kamu hizmetini etkin ve verimli sürdürmesi beklenemez. Örneğin mahalli kamu hizmetlerinin bu tür farklılıkları dikkate alacağına ilişkin hukuki norm Anayasa’nın 127nci maddesinde görülmektedir. Buna göre; “mahalli idareler; il, belediye, köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere” özel olarak kurulduklarından dolayı, o bölge halkının ihtiyaç farklılıklarını gözetmek ve bunları gidermek adına yetkilendirilmişlerdir.

Çoğu ülkelerde kamu hizmet sunumunda genellikle iktisadi ölçütlerden hareket edilmektedir. Bu ölçütler genellikle; etkinlik, hizmetin bölünebilirliği, ölçek ekonomileri, hizmetin faydasının yayıldığı alan, fayda maliyet taşmaları, azalan verimlerden yola çıkarak belirlenen hizmetlere olan talebin optimal şekilde belirlenmesi ve bunun sonucu olarak üretim ünitelerinin en uygun ölçekle kurulabilmesidir (Ulusoy, Akdemir, 2013). Kamu hizmetlerinin ekonomik bir bakış açısıyla ele

alınmasının sonucu olarak ulusal savunma, adalet, dış temsil gibi yararları tüm ülke düzeyine yansıyan çeşitli hizmetlerin “bölünemezliği” sebebiyle merkezi yönetim tarafından üstlenilmesi gerektiği ve bu tür hizmetlerin toplumu oluşturan bireylerin var olan kimliklerinden bağımsız şekilde sürdürüldüğü görülmektedir. Toplumdaki çoğulculuğu dikkate almayan sadece vatandaşlığı öne çıkaran bu tür hizmet icrasına ilişkin klasik yaklaşımların istisnalarla yumuşatıldığına ilişkin çeşitli örnekler çalışmanın diğer bölümünde tartışılacaktır.

Kamu Hizmetlerinde Çoğulculuk ve Vatandaşlık

Kamu hizmetlerinden faydalanan kullanıcıların çoğulculuğuna ve buna dayalı taleplerine karşılık “vatandaşlık” unsuru ileri sürülmekte ve bu tür hizmetlerde birey sayılmanın yerine vatandaşlığın dikkate alınacağı, toplumdaki farklılıklar çeşitlendiğinde çoğulculuğun kabul edilemeyeceği belirtilmektedir. Aslında vatandaşlık, bireyi devlete bağlayan hukuki bir bağlıdır. Bireyin bir devleti oluşturan insan unsuruna olan hukuki bağlılığını ifade etmektedir (Aybay, 1991). Modernizmin bir ürünü olan ulus-devletler, feodal sistemin parçalı, eşitsizlikçi ve imtiyazlı toplum modelini tasfiye edip bunun yerine bütünleşmiş, farklılıkları azaltılmış bir toplum modeli oluşturulması sürecinde milliyetçiliğin de yardımıyla homojenleşmeyi hedeflemiştir. Bunun bir sonucu olarak yasal bir sisteme bağlanmış haklar ve ödevlerle tanımlanan “vatandaşlık”, ulus-devletlerin bireyin öncelikle tanımlandığı bir konumda yer almaktadır. Vatandaşlık, bu anlamda bireylerin yasal statüsü olarak içinde yer aldığı siyasal sistemi etkileme kapasitesini içermekte ve bu statü üzerinden siyasal hayata doğrudan katılmayı ve kamu karşısında hak talep etmeyi içermektedir.

Vatandaşlığı tanımlayan ulus devletin güçlü yanı, hem kültürel bütünlük hem de siyasal birlik ümidi sunmasındadır. Ortak bir kültürel veya etnik kimliği paylaşan halk, kendi yönetme hakkını kazandığında “topluluk” ve “vatandaşlık” birbiriyle çatışacaktır. Özellikle etnik ayrışmaya artan ilgi ve beraberinde kültürel farklılıkların keşfedilmesi, ekonomik ve kültürel küreselleşme bağlamında, ulus-devletlerin artık anlamlı bir kimlik veya sosyal aidiyet kazandırmada etkili olmadığını göstermiştir (Heywood, 2012).

Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde devlet veya kamu tüzel kişilerinin dikkate aldığı vatandaşlık, bireyin devlete olan mensubiyetini ortaya

koyan ve devlet karşısındaki statü ve konumunu belirleyen siyasi bir kimliktir. Siyasi bir kimlik olarak vatandaşlık, bireyin toplumda edinebildiği kimliklerden sadece birini oluşturmaktadır. Vatandaşlık, bireyin devlet karşısındaki hukuki statüsünü gösterirken aynı zamanda sahip olduğu hak ve sorumlulukların normatif çerçevesini çizen tek form olarak kabul edilmektedir. Ancak vatandaşlık kazanıldığında kamu hizmetinin hak edilebileceğini ileri süren bu anlayış eksik ve yetersizdir. Çünkü bireyi devlet gücü karşısında koruyan anayasalarda esas vurgu vatandaşa değil insan olmaya yani bireye yapılmıştır. Ayrıca bireyin devlet dışında sahip olduğu diğer kimlikleri de bulunmaktadır. Devletin, bireyin vatandaşlık dışındaki diğer kimlikleriyle olan ilişkisinin de incelenmesi gerekir. Çünkü bireyin toplum içerisinde etnik, dini, cinsel, kültürel, mesleki kimlikleri de bulunmaktadır. Devlet kamu hizmetlerini yürütürken vatandaşlık kimliği dışında bu tür kimlikleri de dikkate alacağını başta Anayasalar olmak üzere kendisini bağlayan farklı normlarda kabul etmektedir.

Dolayısıyla birey için vatandaşlık kimliği kamu hizmetlerinin planlanıp uygulanmasında ilk ve tek geçerli kimlik olarak belirlenmediği ileri sürülebilir. Örneğin benzeri tartışmalardan sonra kabul edilen “anayasal vatandaşlık” kavramı, bireyin sahip olduğu farklı kimliklerin ayrıcalık ya da ayrımcılık aracı olarak kullanılmadan, kamu gücünün bu kimliklerden herhangi birinden yana tutum içerisinde bulunmadan, kimliklerin birbirlerini bastırıp asimile etmesine izin vermeden bütün kimlikleri eşitleyerek demokratik bir toplumda siyasi kimliği tanımlamaya çalışmaktadır. İlk olarak 1970’li yıllarda siyaset bilimci Dolf Sternberger tarafından Almanya için kullanılan bu kavramla vurgulanan husus, “farklılıkları eş düzeyli olarak barış içerisinde birlikte yaşatma” iradesidir (Aktaran Kaya, 2005). Özellikle bastırılmış diğer kimlikleri de içine alacak şekilde “eşit vatandaşlık” anlayışını hedefleyen anayasal vatandaşlık, toplumun çoğulcu yapısını ortadan kaldırmadan ve onu homojenleştirmeden farklılıkların korunması için hukuki bir kalkan görevini üstlenmekte (Erdem, 2012) ve vatandaşlık kimliğini çoğul hale getirmektedir.

Kamu Hizmetlerinde Çoğulculuğa Engel Kamu Yararı Yaklaşımı

Kamu yararı, kamusal tüm faaliyet ve hizmetlerin amacı ve dikkate alınması gerekli ilk şartı niteliğindedir. Kamu yararı, toplumun genel

ve ortak çıkarının nasıl belirleneceği hangi yöntemlerle gerçekleştirilebileceği sorularının yanıtıdır (Erdoğan, 2009). Dolayısıyla bireylerin bir araya gelmeksizin ortak nitelikteki bir kararına dönüşmüş soyut bir kavrama karşılık gelmektedir. Toplumsal her somut olaya ilişkin verilecek kararda kamu yararının aranacağı belirtilmiştir. Özellikle kamu yararının sabit ve belirli olmadığı, güncel olay ve durumlarda farklı şekillerde oluşabileceği kabul edilmiştir.

İnsanların bir arada yaşamalarını sağlayan ortak hedefleri formülleş-tiren kamu yararı iki temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlar düzen ve adalettir (Tunaya, 1980: 167). Yürütülen kamu hizmetlerinde kamu yararının aranacağı ve bu yararın takdirinin kanun koyucunun yetki-si dâhilinde olduğu yargı kararlarında da gösterilmektedir. Konu ile ilgili bir Anayasa Mahkemesi kararında; kamu yararının gerektirdiği düzenlemeleri yapmanın, kamu gücünü kullanan otoritenin elinde olduğu, “yeter ki düzenlemeler yapılırken doğrudan doğruya amaçlanan hizmetin gereklerinin göz önünde tutulmuş, istenen nitelik ve kısıtlama-larla hizmet arasında gerçeklere uygun nesnel ve zorunlu bir neden - sonuç bağı kurulmuş olsun”² denilmektedir.

Değişmezliği, sürekliliği ve tekliği ile kamu yararı, toplum içerisinde-ki önlenemez yarar çatışmalarında, çoğunluğun azınlığa, sayıca çok olan grubun çıkarlarının sayıca az olan kişilerin çıkarlarına üstün tutul-masını ifade etmektedir. Ayrıca bazen çatışan yararlar arasında nitelik dengesi bulunmayacağından sayıca az olan topluluğun ya da tek bir kişinin çıkarı, çoğunluğun çıkarından, çağdaş değer ölçülerine göre daha üstün olabilecektir. Ama aynı nitelikte çıkar ve haklar çatışırsa, gene sayısal çokluk ağır basacak, kamu yararı o yönde belirlenecektir (Yayla, 1990: 74).

Kamu hizmeti ile çoğulculuğu bağdaştırmaya engel görülen kamu yararı genelleştirmesi, genel yarar, kamu menfaati, kamu iyiliği gibi adlarla da anılan çok işlevli bir kavram olup, halkı oluşturan kişi ve grupların çıkarlarından ayrı bağımsız olamayan, toplum içerisindeki grupların yararları arasındaki doğal ya da olması gerekli denge ola-rak düşünülmektedir. Kamu yararı, toplumu tekleştirmeye yönelik modernleşme ile anlam farklılaşmasına uğramıştır. Özellikle mülkiyet hakkına yapılabilecek bir müdahaleyi meşrulaştıran 1789 Fransız İn-

2 Anayasa Mahkemesi Kararı, E.1992/40, Resmi Gazete 24. 4. 1993, s.14

san ve Vatandaşlık Hakları Bildirgesiyle, kamu yararı çoğulculuğun temeli olan bireysel hakları sınırlandırmanın bir aracı haline getirilmiştir. Özellikle monist yaklaşıma göre; kamu yararı, her bireye kılavuzluk etmesi gereken tek bir sistem olarak sunulmuştur. Toplumdaki çeşitliliği önemsemeyen böyle bir önerme de artık bireylerin birbirleriyle çelişen yararlarının olmayacağına dair bir kabule dönüşmüştür (Keleş, 1993). Kamu hizmetlerindeki çoğulculuğu, kamu yararı kavramı ile değil insanı önceleyen “toplum yararı” kavramıyla bağdaştırmak gerekir. Çünkü toplum yararı, kamu yararının daha geniş anlamını içermekte ve devletin yararı şeklinde değil halkın yararı olarak anlaşılmaktadır. Toplum yararı, bireysel yararlardan bağımsız, toplumun yalnız belirli bir kesiminin amaçlarına hitap etmemektedir. Ayrıca bu kavram hukuk normlarında da kendine yer bulmaktadır. Örneğin Anayasanın 43ncü maddesinde mülkiyet hakkının kamu yararına değil “toplum yararına” aykırı olarak kullanılmayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla kamu yararı, toplumda kurulu düzenin korunmasındaki çıkara işaret ederken esnek değildir ve daha dar bir içeriğe sahip iken toplum yararı ise toplumdaki farklılıkları da dikkate alan, toplumda çatışan yararlar hakkında üst politik organlar tarafından karar verilmesinde geniş ve farklı halk, grup ve toplulukların benimsediği, onların gereksinim ve yaşam koşullarını kolaylaştıran girişimlerle oluşan yarar olduğundan (Ekinci, 1992) daha çoğulcu bir özellik taşımaktadır.

Öte yandan kamu hizmetlerinde çoğulcu düşünceyle uyumlu olmayan kamu yararı veya toplumun ortak çıkarı diye bir kavramın aslında olmadığı ve toplum için ortak iyiye hizmet etmek diye bir görevin olamayacağı düşüncesi Amerikalı siyaset bilimci Arthur Bentley tarafından ileri sürülmüştür. Bentley’in “Hükümet Süreci” adlı eserinde; toplumsal bütünün bulunmadığını, aslında ulusların birçok alt gruptan oluştuğu ve her bir grubun farklı çıkara sahip olduğunu, bu çıkarların kendiliğinden ulusal veya kamusal çıkarı oluşturamayacağından bu tür bir düşüncenin de doğru olmadığını savunmaktadır. Ayrıca toplumdaki farklılıkları tanıyarak adaletin ancak bu şekilde sağlanabileceğini ileri sürmektedir (Bentley, 1955). Benzeri şekilde Bentley sonrası kamu ortak çıkarına karşı olanların çıkış noktasını da “kamunun etkinsizliği” düşüncesi oluşturmuştur. Bu teorinin temelini oluşturan “kamu tercihi teorisi” de 2. Dünya savaşından sonra, kamunun hizmet olarak ürettiği süreçlerin etkin ve verimli olmadığı, siyasal karar mekanizmalarının

süreç içerisinde daima kamu yararını gözetmek durumunda kalması sebebiyle, kamu sektöründeki işlem maliyetlerinin de siyasal karar alma sürecinde cereyan eden rant arama olgusundan kaynaklandığını kabul etmektedir. Özellikle devletin iktisadi temelli kamu hizmetleri üzerindeki hâkimiyeti ile yürüttüğü faaliyetlerde, kamu yararını perdeleyip kimi grup ve kesimler için rant yaratıp rant kollamasının aslında toplumda yasal soygun sisteminin kurumsallaştırılmasına katkı sağladığı ileri sürülmektedir (Aktan, 1993). Diğer bir ifadeyle kamu hizmetlerindeki çoğulculuk arayışına engel olan ve kamunun tek ve ortak bir yararı olmasını kabul eden kamu yararı zorlaması, kamunun etkinsizliğini doğurduğundan geçerli ve makbul görülmemektedir. Zaten yeni kamu yönetimi anlayışı kamu hizmetlerinin sunumunda; kamu yararı-özel yarar, yurttaş odaklılık- müşteri odaklılık, siyasal yarar-ekonomik yarar gibi farklılık ve ayırımlardan ilkler lehine olan duyarlılıkları kabul etmemekte (Yıldırım, 2009), kamu politikalarının önceliklerini, kamu yararının korunmasından daha çok kamu maliyetlerinin azaltılması ve hizmet kurumlarının küçültülmesine indirgemektedir (Ökmen, Demir, 2010).

Çoğulculuk ve Kimlik İnşası

Çoğulculuk demokrasi ile uyumlu ve onu meşrulaştıran bir özelliğe sahiptir. Buna göre demokratik bir toplum homojen yani türdeş olmayan elemanlardan oluşur ve demokrasi bu farklılıkların çıkarlarını barışçı bir ortam ve uzlaşıcı bir zeminde bir arada tutmayı hedefler. Çoğulcu anlayışta toplumdaki farklılıkların temeli ise kimliklerin ayrışmasından oluşmaktadır. Kimlikleri ayrıştıran veya bireye kendine ait bir aidiyet alanı oluşturan bağlılığın temelde kültürel esaslı olduğu ileri sürülmektedir. Aslında kimlik oluşumuyla ilgili olarak iki farklı kuram söz konusudur. Bunlar kimliğin doğumla birlikte kazanılan bir özellik içerdiğini ileri süren “Primordialist” yaklaşımla, bireyin kimliğinin içinde yaşanılan kültürel ve sosyal ortamla şekil alıp inşa edildiğini savunan “Kontrüktivist” yaklaşımıdır. Her iki yaklaşım da farklı tez ve görüşlere dayanmaktadır.

Farklı kimliklerin kamusal olarak yaşamasına olanak sağlayan modernlik sonrası dönemde kimlik; ulusal özel alandan çıkarak dil, etniklik, kültür gibi alt özelliklerine bölünmüş ve siyasetin yönlendirdiği değil doğrudan siyaseti etkileyen konuma geçmiştir. Benzer şekilde kimli-

ği tek tipleştiren ulus devletin toplumdaki farklılıkları homojenleştirip uyumlaştıran yapısı, daha sonraları uluslararası ve toplumlararası iletişim ve etkileşimin artması sebebiyle gittikçe zayıflamıştır. Diğer bir ifadeyle, ulus devleti diğer sosyal organizasyonlardan ayıran siyasal uyum kaynağı olarak farklı ulusal kültürler ve gelenekler, ulus aşırı ve hatta küresel bir kültürün ortaya çıkışı ile zayıflamıştır (Heywood, 2012). Bu durum kimliğin de çeşitlenmesine yol açmıştır.

Postmodernizmle beraber kimlik siyasetinin devlet içinde olamasa da, sivil toplumda sürdürülmesi gerektiği ve sivil toplumun doğal çoğulculuğu ile bu tür farklılıkları kapsaması gerektiği savunulmuştur (Türköne, 2005). Postmodernizmle beraber toplumu bir arada tutan ve toplumsal kimliği ortaya koyan ortak bilinç ya da devletin kurumsal altyapısının değil, değerler ve söylemler arasındaki ilişkilerden doğan çapraz bağlar olduğu ifade edilmiştir. Özellikle Postmodernizmin bunlardan iki şeyi birden değiştirdiği, bunlardan ilkinin toplumun örgütlenmede dikkate aldığı temel noktayı, ikincisinin ise toplumun yerine toplulukların yani daha küçük grupların yerleştirilmesi olduğu ileri sürülmüştür (Lytard, 1994). Postmodernizmin kimliğin söylemsel inşasına dair sorgulaması, kamu siyasalarının demokratikleşmesine katkıda bulunmakla birlikte, kimliği önceden verili bir şey olarak değil anlatılarda, metinlerde, söylemlerde ve kamu politikalarını analiz ederken ve yaparken gerek duyduğumuz araçlarla inşa etmesi (Özer vd, 2012) olarak görülmüştür.

Bireyin bir grup ya da düşünceye dayanarak kendini tanımlaması, diğerleri ile kıyaslayarak konumlandırması, kendini bir şekilde tasavvur etmesi, hayata ilişkin bir duruş içeren özellikler belirtmesi anlamında kimlik, hem tümüyle toplumsal hem de benzersiz biçimde kişiseldir. Değişen şekillerde kişinin hem kendisinin hem de başkalarının atfederek benzettiği göndermelerden kaynaklanmaktadır (Yıldız, 2007). Bu nedenle herhangi bir kimliğin oluşumu etnik kültüre veya “yerel şartlara” (Eidhem, 2001) ve karşılaştırmalara bağlıdır. Ancak yine de kimlik, yapılan karşılaştırma ve benzetmelere dayalı oluşan bir nesne değil, bir simgeler ve ilişkiler ürünü olarak görülmektedir (Morley, Robins, 1998). Bu açıdan kültürel bir temele dayanmaktadır. Aynı şekilde çokkültürlülük de bir kimlik siyaseti türüdür. Fakat bu türün özelliği daha ziyade kültürel çeşitliliğin boyutu ve birçok modern toplumdaki kimlikler arasındaki farklılıkların altını çizen “farklılık siyaseti” üze-

rindedir. Bu konuda Isaiah Berlin, farklılık siyasetini meşrulaştırmada kullanılmış olan çoğulculuk teorisini geliştirmiştir (Heywood, 2012). Batı’da kültürel çoğulculuğun bir siyasal tercih olarak benimsenmesinin arkasında, uzun dönemler boyunca yaşanan etnik temizlik ve ırkçılık içeren davranışların yok edici bir boyuta ulaşması yer almaktadır (Şan, 2006). Batı’da kültürel çoğulculuğu savunanların temel argümanı, farklı etnik kimliğe sahip bireylerin zaman içerisinde kendi özgül etnik kültürlerinin sürdürülebilmelerinin gerekliliğidir.

Kimlik bireye kazandırdığı ayrışma ile bir değeri içermesi veya bu değere atfen kendini konumlandırması ile anlam kazanır. Değer, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemezliği hakkında sahip olunan kanaattir. Dolayısıyla değer, bir sübjektivite temeline dayandığı için çokkültürlü ve çoğulcu toplumun yapısına da uygun düşmektedir. Liberalizmin savunucusu Hayek’e göre; toplum çok sayıda farklı değerlerin bulunduğu ve bunların mutlak bir şekilde sıralanamayacağına dair çoğulcu bir anlayışa dayanmalıdır. Hatta farklı iyilerin doğru sırlanması gibi bir hakikati aramak da boşunadır. Çünkü sıralamalar tamamen sübjektiftir (Aktaran Crowder, 2002). Kısaca öncelik ve sonralık ilişkisi kurulamayan değerlerin mücadelesi değil uzlaşısı üzerinden toplumun inşa edilmesi gerekir.

Kişinin, kendi kimliğini inşa ederken çevresindekilerle olan diyalogu ve etkileşimi anlamasında diyalojik olmasının en önemli sonucu, çoğulculuğun doğası gereği diyalojik bir etkileşime yatkınlığıdır. Özellikle kamusal bir tanınma, kimliklerin diğerleriyle kamu önünde alışverişe girişebilmesi ile mümkün olduğundan buna olanak sağlayan sosyal ve siyasal bir sistemin varlığını gerektirmektedir. Bireysel kimlikleri tanıyan bir toplum aynı zamanda müzakereci, demokratik bir toplum olacaktır. Çünkü bireysel kimlikler kısmen toplumsal diyaloglarla şekillenecektir (Gutman, 2005).

Kamusal Hizmetlerde Kimliğin Çoğulculuğu

Kamusal otoritenin kullandığı iktidarın sadece kamu politikalarının belirlenmesine ilişkin bir karar verme sürecinden ibaret olmadığı ve Steven Lukes’in belirttiği gibi iktidarın toplum karşısında üç türlü görünürlüğüne bulunduğu, bunların toplumu ilgilendiren kararları alma, toplumun geleceğine ilişkin gündemi belirleme ve toplumun sahip olduğu farklı düşünceleri kendi anlayışı çerçevesinde yönlendirme ol-

duğu ileri sürölmektedir (Oğuz, 2013). oğulculuk tesis edildiğinde paydaşlar sadece iktidarın dağıtıcı mekanizmalarında yer almayı hedeflemeyecek aynı zamanda toplumdaki iktidarın insanlara doğru bir şekilde görünmesine ve adaletli davrandığının anlaşılmasına da olanak sağlayacaktır.

Kamu politikaları yolu ile kamu hizmetlerini düzenleyen ve çıkacak sorunlarda meşru şiddeti kullanma tekelini elinde tutan devlet, iktidar ilişkilerinin kurumsallaşmış bir formu olarak, bölüşümü sağlayan bir fonksiyona sahiptir. Dolayısıyla toplumdaki her türlü birliktelik, bölüşümde daha fazla pay alabilmek için dağıtıcı otoriteyi temsil eden devleti etkilemeyi ve kullanımını ele geçirmek istemektedir (Şaylan, 2003). Kamusal dağıtımı etkileme ve kamu hizmetlerinden azami şekilde faydalanmada toplumsal grupların kendilerini tanımlama biçimi üzerinden, kimlik veya bilinçlenmenin belli bir dönüşüme uğratılması veya ortak değerlere bağlanmadıkları takdirde yalnızlaştırılıp eritileceklerle ilişkin yaklaşımlar, temel demokrasi ve insan hakları ölçülerine uygun düşmeyecektir. Kamu faaliyetlerinde çoğulculuk; farklılıkların değerine inanma, gerekirse onları koruma veya onlara tahammül etme esasına dayandığından, kamusal görünürölükte yer edinmek isteyen grupların özgürlük esasına ve bir gün çoğunluk olabileceklerine ilişkin bir beklentiye göre, farklı kamu hizmeti taleplerinin dikkate alınması gerekir. Örneğin Türkiye’de çoğulcu bir toplumda kültürel kamu hizmetlerini düzenlemek için kurulan TRT, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğu, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğu gibi kamu kurumlarının toplumdaki çoğulcu yapıyı dikkate alarak hizmet planlanması ve kültürel çeşitliliğe dayalı eserler icra etmesi beklenebilir. Son yıllardaki gelişmelerde zaten bu yöndedir. Örneğin adalet gibi Devlet tarafından verilen ve bölünemez nitelikteki bir kamu hizmetinde dahi kültürel kimliğin dikkate alındığı görölmektedir. Çeşitli tartışmalardan sonra Türkiye’de vatandaşlar için dahi ana dilde savunma hakkını düzenleyen yasal mevzuat yürürlüğe girdikten sonra bu tür bir kamu hizmeti talebi karşısında mahkemelere tercüman bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. Diğer yandan adalet gibi yine bölünemez ve ortak fayda ilkesine göre tesis edildiği kabul edilen güvenlik hizmetinde de yıllardır Türkiye’de kimliği dikkate alan bir iç güvenlik ve terörlle mücadele biçiminin yürütöldüğu izlenmektedir. Geçici köy korucuları olarak bilinen güvenlik güçlerini diğerlerinden ayıran nitelikleri, terörlün

yaşandığı bölgeyi, dili, kültürü bilmeleri ve aynı kültürden gelmeleri ile bu mücadelede bölgenin kimlik algılarının yönetilmesi gerektiğidir. Diğer yandan Türkiye’de konut inşa eden kamu kurumu niteliğindeki TOKİ’nin farklı kültürel kimlikleri ile toplumda yer edinen “Roman” olarak adlandırılan vatandaşlar için özel konut hizmeti çalışmaları da (Toki, 2013) kamu hizmetlerinin yerel veya ulusal ölçekte olsa bile toplumdaki çoğulculuğu ve kimlikleri daha çok dikkate almaya başladığını göstermektedir.

Çoğulcu bakış açısı, karar vermeyi kamu politikası tanımının merkezine yerleştirmiştir. Çoğulcu anlayışa göre, güç toplumda eşit oranda dağıtılmıştır. Ve çok sayıda çıkar grubu tarafından temsil edilmektedir (Hill, 2005: 42). Çoğulcu yaklaşıma göre, kamu yönetimi alanı ve kamu politikalarının planlanması süreci, toplumdaki bireyler ve sosyal birimlerle devlet arasında gelişen siyasal bir süreç üzerinde beliren etkileşim ve ilişkiler ile şekillendirilir. Çoğulcu düşüncede; kamu yönetiminin içeriği ve sunacağı hizmetler belirlenirken devlet ve toplum arasındaki siyasal süreç herkesin önünde açık bir ortamda işlemeli ve farklı siyasal politikalar, değişik siyasal grupların çıkarı ile uyumlaştırılmalıdır. Bu anlayışın sonucu olarak Avrupa Konseyi’nin 1985 yılında kabul ettiği “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı”nda “Hizmette Yerellik İlkesi” olarak ifade edilen ilkeye göre “kamusal sorumluluklar genellikle ve tercihen yurttaşın en yakın yönetimlerce yerine getirilmelidir.” Devletin gücünü sınırlandırmaya yönelik olarak öne sürülen bu ilke ana amaç; çoğulculuğu yerel yönetimlerle eliyile daha çok yaşatmaktır. Çünkü yerel yönetimler halka ve bireye daha çok yakındır ve bunların ihtiyaçlarındaki değişim ve beklentileri daha hızlı ve kolay şekilde yerine getirebilir.

Yukarıda belirtilen ortamda çoğulculuk, klasik düşüncede Hegel’in devlet anlayışına aykırı olacak şekilde siyasal güce talip olan elitler dâhil toplumdaki tüm sosyal grupların varlığını ifade etmektedir. Ancak buna rağmen çoğulcu yaklaşıma yöneltilen eleştiriler, daha çok devletin kamu politikaları oluşturmada rolünün net olarak ortaya konulmadığı yönündedir. Hatta tarihsel olarak çoğulculuğun bir devlet teorisi olmaktan ziyade bir toplum projesi veya teorisi olduğu ileri sürülmüştür.

Gutmann, vatandaşların gözünde devlet otoritesi tarafından tam olarak

tanınmanın iki farklı biçimi içerdiğini belirtmektedir. Bunlardan ilki bireyin cinsiyet, ırk veya etnik kökenine bakılmaksızın birey olmasından kaynaklı eşsiz durumdaki kimliğine duyulan saygı ile tanınma, diğeri ise toplumdaki tüm bireylerin başta kadın ve dezavantajlı durumdaki gruplara ait kültürel altyapılarının gerektirdiği ihtiyaçları yerine getirme açısından tanınmadır (Gutman, 2005). Çoğulculuk bireylerin kolektif kimliklerine vurgu yaparak bu kimliklerin sürdürülmesini sağlamakta ve bu kimliklerin temsiliyetine karşı çıkmamaktadır. Morley ve Robins'e göre; "kolektif kimlik, bireysel ya da toplumsal aktörlerin belli bir tutarlılık, bütünlük ve süreklilik kazanmalarını içermektedir" (Morley, Davis, 2007). Ayrıca çoğulculukla gelişen kolektif bir kimlik; bir takım semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten geçmişin mirasından hareketle inşa edildiğinden (Bilgin, 1994), kamusal görünürlüğü ile kabul edilmesi açısından bir sorun teşkil etmeyecektir.

Sonuç

Kamu faaliyetlerinde çoğulculuk; farklılıkların değerine inanma, gerekirse onları koruma veya onlara tahammül etme esasına dayandığından, kamusal görünürlükte yer edinmek isteyen grupların özgürlük esasına ve bir gün çoğunluk olabileceklerine ilişkin bir beklentiye göre, farklı kamu hizmeti taleplerinin dikkate alınması gerekir. Çoğulcu düşüncede; kamu yönetiminin içeriği ve sunacağı hizmetler belirlenirken devlet ve toplum arasındaki siyasal süreç herkesin önünde açık bir ortamda işlemeli ve farklı siyasal politikalar, değişik siyasal grupların çıkarı ile uyumlaştırılmalıdır.

Kamusal bir tanınma, kimliklerin diğerleriyle kamu önünde alışverişe girişebilmesi ile mümkün olacağından buna olanak sağlayan sosyal ve siyasal bir sistemin varlığını gerektirmektedir. Aynı zamanda çoğulculuk bireylerin kolektif kimliklerine vurgu yaparak bu kimliklerin sürdürülmesini sağlamakta ve bu kimliklerin temsiliyetini kolaylaştırmaktadır.

Kimlik bireye kazandırdığı ayrışma ile bir değeri içermesi veya bu değere atfen kendini konumlandırması ile anlam kazanır. Bireyin bir grup ya da düşünceye dayanarak kendini tanımlaması, diğerleri ile kıyaslayarak konumlandırması, kendini bir şekilde tasavvur etmesi, hayata ilişkin bir duruş içeren özellikler belirtmesi anlamında kimlik,

hem tümüyle toplumsal hem de benzersiz biçimde kişiseldir. Kamusal dağıtımı etkileme ve kamu hizmetlerinden azami şekilde faydalanmada toplumsal grupların kendilerini tanımlama biçimi üzerinden, kimlik veya bilinçlenmenin belli bir dönüşüme uğratılması veya ortak değerlere bağlanmadıkları takdirde eritileceklere ilişkin yaklaşımlar, temel demokrasi ve insan hakları ölçülerine uygun düşmeyecektir.

Kimlik tabanlı kamu hizmeti taleplerinin üniter devletlerde mümkün olamayacağı ilk olarak düşünülse de son yıllarda “hizmette yerellik” ilkesinin de etkisi ve geniş yorumlanmasıyla öncelikle yerel nitelikteki hizmet sunumunda olmak üzere toplumsal grupların kimliklerini gözeten hizmet planlama taleplerinin arttığı görülmekte ve bazı üniter devletlerin de bu taleplere olumlu yanıtlar verdiği izlenmektedir.

Toplumda çoğulculuğa dayalı kamu hizmeti talepleri toplumu tekleştiren kamu yararı veya eşitlikçi hizmet gerekçe gösterilerek yok sayılmamalıdır. Kamu hizmetlerinin toplumdaki çoğulcu değişimi takip ederek yeniden planlanması ve yerine getirilmesi aynı zamanda bireylerin kendi kimliğini yaşamalarına olanak sunan demokrasinin de bir gereğidir. Üniter devlet düzenleri ise ancak demokrasi ile güçlenir ve onunla sürdürülebilir.

Kaynaklar

AKTAN, Coşkun C. (1993) “Politikada Rant Kollama”, *Amme İdaresi Dergisi*, Aralık, s.119-136.

AYBAY, R. (1991) *Yurttaşlık (Vatandaşlık) Hukuku*, Aybay Hukuk Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.

BENTLEY, A. (1955) *The Process of Government*, The Principia Press, Evanston.

BİLGİN, N. (1994) *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*, Ege Yayınları, İzmir.

BRACHER, Karl D. (1999) “Demokrasi Ahlakı Üzerine Düşünceler” *Siyasal ve Sosyal Teori*, (Der. Atilla Yayla), Siyasal Yayınları, Ankara.

CROWDER, G. (2002) *Liberalism and Value Pluralism*, Continuum Press, London & New York.

- DAHL, R. (1993) *Demokrasi ve Eleştirileri*, (Çev. Levent Köker), Yetkin Yayınevi, Ankara.
- DENHARDT, Robert B. ve Janet V. Denhardt, (2000) “The New Public Service: Serving Rather than Steering”, *Public Administration Review*, Vol. 60, No. 6, pp. 549-559.
- DELVOLVE, Pierre (1999), “*Service Public et Libertes Publiques*”, RFDA.
- DUBOUIS, Lotus (1995) “Presentation”, *In Le Service Public et la Construction Communautaire*, RFDA.
- EIDHEM, H. (2001) “Toplumsal Bir Damga Olarak Etnik Kimlik”, (Ed. Fredrik Barth), *Etnik Gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu*, (Çev. A. Kaya, S. Gürkan), Bağlam Yayınları, İstanbul, s.41-62.
- EKİNCİ, O. (1992) *İnsan Çevre, Toplum*, İmge Yayınevi, Ankara.
- ERDEM, Fazıl Hüsnü (2012) “Osmanlı-Türkiye Anayasalarında ve Yeni Anayasada Vatandaşlık”, *SETA Analiz*, Sayı.51.
- ERDOĞAN, M. (2005) “Çoğulculuk”, *Liberal Düşünce*, Yıl 10, Sayı: 38-39, Bahar-Yaz.
- ERDOĞAN, M. (1999) *Anayasal Demokrasi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ERYILMAZ, B. (1999) *Kamu Yönetimi*, Erkam Matbaası, İstanbul.
- GÖZLER, K. (2012) *İdare Hukuku Dersleri*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- GUTMAN, A. (2005) “Giriş”, *Çokkültürcülük; Tanınma Politikası*, (Der. Charles Taylor), (Çev. Özcan Kabakçioğlu), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- GÜNDOĞAN, Ali O. (2002) “Çoğulculuk ve Değer Bunalımı”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Bahar, Sayı 8, s.95-103.
- HAMILTON, Mary (2006) “Democracy and Public Service”, *Democracy and Public Administration*, (Ed. Richard C. Box), M. E. Sharpe Inc, USA, s.3-20.
- HEYWOOD, A. (2012) *Siyaset*, (Çev. Heyet), Liberte Yayınları, Ankara.

- HILL, M. (2005) *The Policy Process*, Pearson Education, England.
- KAYA, A. ve Turgut Tarhanlı (2005) “Türkiye’de Azınlıklar ve Anayasal Yurttaşlık”, *Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları*, (Der. Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı), TESEV Yayınları, İstanbul.
- KELEŞ, R. (1993) “Kentleşme ve Kamu Yararı”, *Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar*, İmge Yayınevi, İstanbul, s.91-102.
- KUKATHAS, C. (2003) *The Liberal Archipelago: A Theory of Diversity and Freedom*, Oxford University Press, Oxford.
- LYOTARD, L.F (1994) *Postmodern Durum*, (Çev: Ahmet Çiğdem), Vadi Yayınları, Ankara.
- MORLEY, D. ve Kevin Robins (1997) *Kimlik Mekânları, Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar*, (Çev. E. Zeybekoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- O’TOOLE, B. (2006) *The Ideal of Public Service*, Routledge, Abingdon, England.
- OĞUZ, Ş. (2013) “Çoğulculuk Yapısal Olarak Mümkün Değildir”, [http:// www. politus. org.tr / Detay 2.aspx?id=156](http://www.politus.org.tr/Detay.2.aspx?id=156), (Erişim Tarihi 05.01.2013).
- ÖKMEN, M. ve Fatih DEMİR (2010) “Kamu Hizmetinin Felsefi Temelleri ve Yeni Kamu Yönetiminde Geçirdiği Dönüşüm”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3, s.19-42.
- ÖZER, B. ve Serhat Baştan, Murat Ortanca (2012), “Kamu Politikası Yapımı ve Kimlik-Tabanlı Siyasa Yapımı Süreçleri: Türk Kamu Yönetimine Dair Genel Değerlendirmeler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1, s.237-263.
- SARTORI, G. (1996) *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, (Çev. Tunçer Karamustafaoğlu, Mehmet Turhan), Yetkin Yayınları, Ankara.
- ŞAN, Mustafa K. (2006) “Küreselleşme Çağında Farklılık ve Çokkültürlülük Siyaseti”, *Avrupa Günlüğü EURO AGENDA*, Sayı 8, s.213-250.

ŞAYLAN, G. (2003) *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, İmge Kitabevi, Ankara.

TAYLOR, C. (1996) *Çokkültürlülük*, (Yayıma Hazırlayan: Amy Gutmann), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

TOKİ, (2013), <http://www.toki.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA AF6AA849816B2EFB3F1BDC60F597ECC>

TUNAYA, Tarık Z. (1980) *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

TÜRKÖNE, M. (2005) *Siyaset*, Lotus Yayınları, Ankara.

ULUSOY, A. ve Tekin Akdemir (2013) *Mahalli İdareler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YAVUZ, B. (2009) “Çoğulcu Demokrasi Anlayışı ve İnsan Hakları”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XIII, Sayı 1-2, s.283-302.

YAYLA, Y. (1990) *İdare Hukuku*, Beta Basım Evi, İstanbul.

YILDIRIM, M. (2009) “Kamu Yönetiminde Yeni Bir İkilem: Yurttaş Odaklılık Ya Da Müşteri Odaklılık”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, s.99-115.

YILDIZ, S. (2007) “Kimlik ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği”, *Milli Folklor Dergisi*, Yıl 19, Sayı 74, s. 9-16.